

Patriotism och fredsvilja : Några ord till Sveriges ungdom

Furuskog, Jalmar,

53 E a Br. 1914

National Library
of Sweden

FURUSKOG, KARL JALMAR

Sv. Saul.

Polit.

Sv.

(82.)

1914

Kungl. biblioteket

0 0000 000037997

Polit.
Sv.
M
1914

PATRIOTISM OCH FREDSVILJA

NÅGRA ORD TILL SVERGES UNGDOM

AV

JALMAR FURUSKOG
LÄROVERKSADJUNKT.

Pris 10 öre

FÖRLAG: S. G. U., BOX 331, STOCKHOLM C.

PATRIOTISM OCH FREDSVILJA

NÅGRA ORD TILL SVERGES UNGDOM

AV

JALMAR FURUSKOG
LÄROVERSKRIFTER

Pris 10 öre

STOCKHOLM 1914

OSKAR EKLUNDS BOKTRYCKERI.

Sedan tusentals år ha mänsklighetens ädlaste söner drömt om en tid, då krig och blodig klädnad ej skola vara mer och då svärdens skola smidas till plogbillar. Är det förmätet av oss, sena tiders barn, att ännu vilja lyssna till den drömmen och tro på dess förverkligande? Skola vi inför världskrigets grymma faktum böja oss i stoftet och erkänna att kriget är outrotligt, en produkt av naturens och människolivets eviga lagar?

Nej, så vida vi ännu ha kvar något av rättfärdighetens och idealitetens glöd i vår barm, får vi icke bli medskyldiga till att vårt släktes vackraste dröm, fredens dröm, slås i spillror. Vi måste mitt under världshistoriens blodigaste olycksdagar bevara världshistoriens skönaste hopp levande i våra hjärtan. Vi måste, var och en på sitt arbetsfält och i sin vrå av världen, göra vad vi förmå för att hålla fredsviljan och fredslängtan brinnande i människornas själar och för att framskapa en sådan åskådning och sådana förhållanden, som till slut skola omöjliggöra krig mellan jordens folk.

Står det i vår makt att i det fallet åstadkomma något varaktigt resultat? Befinna vi oss icke här inför den gamla motsatsen mellan människans dröm och människans förmåga? — Ja, låt oss börja så som varje stort verk har begynt, icke med att fråga: »vad kan jag?» utan med att allvarligt och trosvisst spörja: »vad vill jag?» — och det är vår övertygelse, att om samma vilja växer sig stark i tusenden och åter tusenden själar, så skall det till sist skänkas oss förmåga att verkliggöra vår vilja.

»Vi äro och bli vad vi vilja» — det skaldeordet gäller även om mänsklighetens ställning till fredstanken.

Här skall beröras blott ett fåtal områden, där det för varje svensk man och kvinna är möjligt att göra en god insats i tanke, tro och handling. Fredsfrågan i dess helhet sammanfaller med frågan om mänsklighetens utveckling från mer eller mindre utsmyckat barbari till en verkligt human kultur. Allt som göres för att humanisera samhället och människorna är också ett arbete i fredens tjänst. Men det synes som om den svenska ungdomen med fördel kunde koncentrera sig på ett par punkter, som för fredsproblemet äro av vital natur. Om vi nämligen fråga oss, vilka grunderna äro till att mänskligheten ännu måste lida under krigets förbannelse, så visar svaret visserligen på en mångfald komplicerade orsaker, men de grunder, som tydligast framstå, torde vara följande:

1. Folkens nationalkänsla — och stundom även deras rasmedvetande — är ännu av sådan natur, att den lätt blir ett medverkande hinder för fredens realiserande. Här måste vi sätta in alla krafter på att skapa en ny fosterlandskänsla, en sundare patriotism.

2. Kriget anses ännu av stora skaror människor, både lärda och olärda, vara det skarpaste uttrycket för en fullkomligt naturlig och nödvändig kamp för tillvaron mellan nationerna. Gent emot denna kvasivetenskapliga »maktfilosofi» måste vi bereda mark för en sundare och sannare uppfattning om nationernas inbördes tävlan och om lagarna för mänsklighetens framåtskridande.

3. De nutida samhällenas ekonomiska organisation leder till en ödesdiger spänning mellan nationernas affärsintressen, och de odemokratiska formerna för internationella ärendes avgörande be-

rövar i stort sett folken allt inflytande på sina egna öden. I och med att vi befordra de socialistiska och demokratiska tankarnas förverkligande, arbeta vi också för fredens seger.

*

Det finns många människor, som vid tanken på krigets alla gräsligheter dock anse sig kunna konstatera en god följd av den stora striden: *fosterlandskänslan* har blivit oerhört stärkt i vart och ett av de krigförande länderna. De olika samhällsklasserna och politiska åskådningarna ha glömt sina gamla fäjder och enat sig i en gemensam känsla för nationen, man har sålunda uppnått precis det idealtillstånd, den »nationella samling», varefter så många även i Sverge trånat. Och i Heidenstams lyriska bön till ödet, »driv oss samman med gisselslag», ligger helt visst en av många delad förhoppning att, om ingenting annat hjälper, en svår nationell prövotid måtte stärka den alltför tynande fosterlandskänslan i Sverge.

Det är icke många mänskliga företeelser, som blivit så olika bedömda som fosterlandskänslan. För somliga är den det heligaste av allt och får en rent religiös prägel, så att de anse som ett svårt kättereri att ens sätta denna känsla under debatt. De rent av anse att man bör mena allvar med sådana lyriska överdrifter som »Sverge är *mitt allt* på jorden.» — Andra åter anse fosterlandskänslan som en barbarisk kvarleva från äldre tider, en primitiv form av egoism, som bör försvinna genom människosläktets kultivering. Innan man utan vidare instämmer med patriotismens lovsjungare eller deras belackare, bör man se till, hur denna känsla uppstår och vartill den kan vara nyttig — eller skadlig.

Den företeelse, som vi benämna patriotism eller fosterlandskärlek, består i själva verket av flera olika känslor, som det gäller att bedöma var för sig: känslan av ens väsens samband med en viss bygd eller en viss naturtyp, känslan av vördnad för och beroende av de gångna generationerna och deras verk, känslan av frändskap med de människor, som tillhöra samma ras och slutligen känslan av samhörighet med en grupp människor, som haft gemensamma historiska upplevelser eller som befinna sig inom samma politiska och sociala administrationsområde.

Varje sjäfull människa vet att omtala, hur djupt intrycken av *hembygdens* natur och kultur-liv slagit rot i hennes själ, hur den natur och det liv, som omgävo henne under barndomsdagarna, givit upphov till en av hennes personlighets starkaste grundtoner. Det är från psykologisk synpunkt mycket lätt att förklara, hur en människas för hela livet blir kärleksfullt fästad vid ett stycke natur eller en viss levnadsvana. Dessa intryck från hembygden och barndomen bli ofta starka nog att överleva ett långt livs skiftande öden. När svensk-amerikanen längtar hem till gamla Sverige, påpekar Gustav Sundbärg, så är det vanligen icke på den svenska nationen han tänker, utan på en liten röd stuga, en klar sjö, en djup skog — hemmet och hembygden. De utgöra ännu en del av hans väsen. »Barndomshemmet, med sina vardags- och fästvanor, med blåsippor och gökrop och smultronhagar och julljus, alltsammans gör sitt inslag i vårt grundlynes ränning.» (E. Key).

Utan tvivel bestämmes en folkkaraktär till mycket stor del av naturen — bärg och slätt, skog och sjö, klimat, fruktbarhet och näringsbetingelser. Men folklynnena bli på så sätt lika många som naturtyperna, och lika svårt som det är att påvisa

en för hela Sverge egenartad naturtyp, torde det också bli att konstruera fram ett av naturen betingat svenskt nationallyne. Skånes slätter, Smålands karga stenmark, Västkustens nakna klippor och Norrlands ändlösa vidder — dessa olika naturtyper skapa också olika föremål för hembygds-kärleken och olika folklynnen.

Hembygdskänslan kan ta form av en snäv och in-skränkt bygdepatriotism, men den kan också fördjupas till en kulturgagnelig, andaktsvarm sympati för det säregna i en bygds natur och människoliv. Och det är här som överallt det säregna, det individuella, som skapar en rikare kultur, medan det jämstrukna är till sitt väsen kulturfiientligt. Vår naturkänslas, våra sedvänjors, våra lynnens anpassning efter olika bygder är därför en kulturell vinst. Med all rätt har man därför i nyare tider sökt återuppväcka inträset för hembygdskultur genom populärvetenskapliga kurser, hemslöjdsutställningar, bygdemuséer, spelmanstävlingar o. d. Den radikala ungdomen, som icke är hågad att knäböja i någon nationell frasyrkan, har däremot allra största intresse av att understödja och bli delaktig i hembygdskulturens uppväckande och stärkande.

Det sägs ofta att känslan för hem och hembygd hos normala människor med åren vidgar sig till fosterlandskärlek. Det sanna i detta påstående är, att ingen vaken människa kan undgå att ta intryck av, få inträse och sympati för andra bygder och andra livsformer än dem han själv växt upp i. Men svårt är att veta varför detta utvidgade inträse skulle plötsligt göra halt vid riksgränsen. Skulle icke en värmlänning kunna känna samma sympati för folket och naturen i Österdalen och Telemarken som i Närke och Småland? Den sunda hembygdskänslan är oupphörligt förenad med sympati och vördnad för alla olika typer av natur och männi-

skoliv som jorden frambringar, men någon politiskt-nationell begränsning vet den icke av.

Nära förbunden med känslan för hembygden är *vördnaden för de gångna släktleden*. Denna känsla är gammal som mänskligheten själv och var i tidernas början av rent magisk natur. Men den har renats och fördjupats sen dess, och för den nutida uppfattningen är den lika helig som någonsin.

»Ej finns deras namn på hävdens blad,
de levde i ringhet och frid,
men jag skönjer ändå deras långa rad
allt upp i den urgrå tid» —

och denna rad av släkte efter släkte som i kamp och möda brutit bygd, skapat kultur och fostrat nya släkten, den är den stora livsström i vilken var och en av oss är en våg, som röres en kort tid och ger liv åt nya böljor, nya krafter. Nutida ärftlighetsforskning, nutida utvecklingslära och nutida historiskt sinne ha bidragit till att stärka vår vördnad inför de döda förfädren. Den form av patriotism som yttrar sig i en dylik andakt inför gångna släktens och tiders verk, bör det ligga all ungdom varmt om hjärtat att odla och beskydda.

Men det finns knappast någon känsla som mer skamligt har orenats av den fariseiska sjävtillräckligheten och den framstegsodugliga trögheten än vördnaden för fäderna. När Gustav-Adolfsminnet tas i anspråk för den religiösa ortodoxin och Karl XII:s minne för krigsförhäriligandet eller när man icke skyr att jämföra en sådan reaktionens karnevalstillställning och politisk jättefars som bondetåget med Engelbrekts bondeskaror — då må man ha rätt att i patriotismens sköna namn ropa: »vik undan I orene, från heligt rum!» Ty den har icke rätt att bära förfädrens namn på sina läppar, som icke i deras minne ser en eg-

gelse och en maning att med samma kraft som de arbeta för *vår* tids kulturutveckling. Liksom vårt största världshistoriska minne för en av våra stora skalder blev en maning att

»kämpa inom egna gränser
Lützens dag till slut»

så skall varje hugstort råd och varje trotdjäv dröm, som flydda tider låta oss bevittna, ge oss styrka att höja nya ideal och utföra nya bedrifter och på så sätt kämpa till slut den kulturens och framåtskridandets strid som fjärran tider påbörjat.

I dessa dagars krigsdiskussioner hör man ofta talas om *rasmotsatserna* i Europa, och man träffar icke så sällan den uppfattningen att de olika raserna representera skilda lynnen och karaktärsdrag, ja t. o. m. skilda livsåskådningar. Det ligger något sannt i detta. Utan tvivel äro de olika raserna och stammarna hos människosläktet åtskilda ej blott genom kroppsliga utan även andliga kännetecken. Men mycket kritisk måste man ställa sig inför den föreställningen att något enda av de nu kämpande folken skulle representera en viss renodlad ras. Den nyare rasforskningen slår fullkomligt omkull alla sådana föreställningar. Vad vi vant oss vid att kalla germansk, romansk, slavisk ras är ingenting annat än språkliga enheter. Vill man indela Europas folk från rasbiologisk synpunkt, så får man visserligen också tre huvudraser: nordisk, alpin och medelhavsras, men i de flesta västeuropeiska folk äro alla tre, eller åtminstone två av dessa raser broderligt blandade om varann¹. Tyskarna t. ex., som berömma sig av att vara germaner, äro i själva verket en sammangyttring av nordisk (blond) och alpin (mörk) ras,

¹ Se t. ex. standardverket Ripley, *The races of Europe*.

och fransmännen, vilka man ofta utpekar som den germanska rasens antipoder, bestå i själva verket av precis samma två raser, ehuru med någon större övervikt för den alpina. Dessa hårda biologiska fakta ge naturligtvis dödsstöten åt den naiva åskådning, som i det nuvarande kriget ser ett germanernas korståg mot galler och slaver och de ge överhuvud mycket att tänka på för alla, som syssla med nationalitetsproblemet. Alla folk äro utgångna ur rasblandningar — svenskarna äro dock, av allt att döma, ett av de minst uppblandade — och ha ingen anledning att förhäva sig över varandra. Allra olyckligast vore det om folken i förmäten tro på sin ras och sin kulturs utmärkthet isolerade sig från varandra. Det betyder i regel en kulturell nydaning och vinning, när ett folk från ett annat mottar idéer som omplanteras i hemlandets jordmån. Hur mycket har icke Sverges andliga liv vunnit på sina kulturella förbindelser med t. ex. Frankrike eller genom många svenska judars vetenskapliga verksamhet! Raskänslan kan visserligen bidra till att vidmakthålla de goda egenskaperna hos en ras, men lika ofta blir den en mur som orsakar förtvining och sterilitet.

Många hålla före, att *språket* är det band, som starkast sammanknyter en nation. Vid eftertänkande finner man dock, att detta knappast kan vara fallet, ja att språket i själva verket spelar en rätt underordnad rol i det avseendet — flerspråkliga nationer såsom Schweiz visa detta. Till rena orimligheter komma de poeter, som i språket ha sett »folkets levande andedräkt» eller rentav »vår andes stämma i världen.» Vilken verklighetsfrämmande fras detta sista uttryck är framstår ju klarast då man besinnar att de svenska författare som blivit mäst kända i utlandet —

Strindberg, Selma Lagerlöf, Ellen Key — ingalunda ha blivit lästa av den europeiska publiken på sitt eget modersmål utan i översättning till de större språken. »Vår andes stämma» är nog inte vårt språk, utan våra tankar, drömmar och bragder. Låt oss betrakta språket som ett nödvändigt verktyg, vilket det åligger oss att hålla så rent och stålstarkt och slipat som möjligt. Men låt oss slippa den oklara och halvt övernaturliga åsikten om detta verktyg såsom ett uttryck för vårt innersta väsen.

Om hembygds känsla, ras och språk göra sitt till för att utdanna nationalitetskänslan, så är det dock något annat som kommer ett folk att känna sig såsom sammanbundet av oförgängliga band. Detta är, såsom prof. Lehmann nyligen framhållit, stora *historiska upplevelser*. Ett land må geografiskt, språkligt och rasbiologiskt vara hur splittrat som helst, när detta lands invånare ställs inför uppgiften att gemensamt uppträda på historiens valplats, då flammar nationalitetskänslan upp, stark och okuvlig. Den har då något irrationellt och intuitivt hos sig. Lehmann jämför den icke utan skäl med den erotiska känslan — liksom det ej vilar på logiska slutsatser att en viss flicka blir »den enda» så är det ej heller folkets förnuft som kallar det att slå vakt om sin nation, utan en drift som likt kärleken, åsyftar släktets upprätthållande.

I detta resonemang ligger utan tvivel mycken sanning, och det torde klargöra för oss att ett angräpet folk nu och alltid kommer att drivet av en blind, stark naturkraft, kämpa för sitt liv. Men om man allvarligt undersöker vad som ligger i påståendet att ett folks nationalkänsla framför allt skapas av gemensamma historiska bedrifter så förklarar denna känsla onekligen något av sin höga

nimbus. Det som uppkommer genom sådana tillfälligheter som den historiska utvecklingen ofta föredrar, kan visserligen vara något stort och vackert, men icke något så över alla gränser heligt och gudalikt som man stundom vill göra nationalkänslan till.

Men ännu mer än ras, språk och historia torde för fosterlandskänslans uppkomst det enkla faktum betyda, att fosterlandet utgör ett enhetligt område för lagstiftning och förvaltning. Detta gör, att vi känna huru vårt arbete, både det yrkesmässiga och det ideella, har en särskild betydelse för det stycke av jorden, som bildar vårt eget rike. Genom att det mesta av vår verksamhet är begränsat till detta område, komma vi helt naturligt att känna det som vår livsuppgift att göra det bästa möjliga av detta land. Liksom en människa söker göra sitt hem så angenämt som möjligt och känner detta hem som sin av livet givna plats för verksamhet och utveckling så förnimmer också en medborgare, att hans land är hans naturliga verksamhetsfält, där han finner sig bäst tillrätta, och han kommer då att gent emot landet känna något av samma innerliga sympati, som inför det egna hemmet. Denna art av fosterlandskärlek är kanske mera jordbunden, men också mera fruktbar och livsduglig än den som sveper sig i sköna patriotiska talesätt. Det är detta fosterlandsbegrepp, som Goethe formulerar i orden

»Wo wir nützlichcs betreiben
ist der werteste Bereich» —

d. v. s. »där vi utföra nyttigt arbete, är det käraste landet.»

Det här sagda vill vara en i all enkelhet framförd maning till de unga av alla åsikter att av alla krafter medverka till den *fosterlandskärlekens självbesinning* som nödvändigt måste komma till stånd bland alla tänkande människor. Man kanske svarar: fosterlandskänslan kan, som andra känslor och drifter, icke påverkas av det kalla förnuftet. Det är dock icke sagt att vi icke mäktat *förädla* våra känslor genom förståndets tuktan. Kärleken är också en känsla, men hur oerhört har den icke utvecklats under förnuftets och en stigande själsutvecklings tyglar, från djurisk drift till vad vid nu mena med »kärlek». Tyvärr har patriotismen hos de flesta människor ännu icke fått genomgå den eftertankens skärseld som är nödvändig om den skall bli renad från allt slagg som nu läder vid den. Ellen Keys ord att patriotismen »erhållit en sådan galvanisering att den behöver behandlas med skarp syra, innan man åter får fram guldets färg» äro ännu fruktansvärt sanna.

En sådan patriotismens självbesinning innebär icke att man ställer sig fientlig mot allt vad fosterlandskänsla heter — man kan visserligen ofta frestas att längta efter en längre tids asketism för de patriotiska känslorna, men munkmoral torde vara onaturlig även för dessa — utan att man söker röja undan allt patriotiskt ogräs och locka fram allt kulturdugligt som på detta område står att finna.

Två arter av patriotiskt ogräs äro den nationella självgodheten och nationalhatet. Den förra känslan kan spira icke bara mellan nationer, utan mellan landskap, socknar, ja familjer. Hur ofta ha vi icke hört berättelsen om sockenborna i X. socken som alltid höllo sig för styvare pampar än folket i Y. och med stort förakt blickade ned på alla »utbölingar». Detta djupt kulturfientliga karak-

tårsdrag återfinnes också hos nationerna, t. ex. i engelmännens ofta förekommande motvilja för att lära något av andra folk, och vi svenskar äro visst icke fria därifrån. Det märker man icke minst av genomsnittssvenskens sätt att tala om norrmän och danskar. Det »kryperi för allt utländskt» som Heidenstam och Sundbärg förebrått oss för, kan mycket väl förenas med en skrytsam självtillräcklighet, så pass motsägelsefullt kan ett folklynne vara. Det är icke ett så värst långt steg från den ena överdriften till den andra. Medan för någon tid sedan många eleganta magasin med skäl kunde ha burit skylten »utländska lumpaffären», vill man i våra dagar förmå oss att köpa svenska varor, om det också är underhållig kvalitet — Åhlén & Holm t. ex. bluffa för sin basarsmörja genom att förkunna att det mästa är svensk tillverkning. Om vi skulle försöka att icke krypa vare sig för det svenska eller utländska, utan gynna det äkta, det sköna, det praktiska och det stilfulla, från vilket håll det än kommer! Vi behöva en patriotism utan höga later, utan överord, men med glädje över det goda som frodas på inhemsk mark och med ödmjuk tacksamhet mottagande allt gott som kan bringas utifrån.

Ännu får man ofta höra ett sådant självtillräckligt överskattande av allt svenskt att kritiska sinnen ovillkorligen stötas bort. Att Sverges samhällsskick är det friaste, Sverges historia den stoltaste, Sverges natur den skönaste i världen, hur ha vi inte hört oss trötta på slik patriotisk fariseism i de högtidliga talen. Ja, i en kristlig tidskrift såg jag nyligen det påståendet fällas att »Sverige är det bästa av alla länder» — utan försök till bevis. Hur föga *kärlek* det i själva verket finns i slikt nonsens! Som om en människa för att älska den jordbit, där ödet satt henne att ar-

beta, skulle behöva övertygas om att det i hela världen inte finns någon bättre jordbit!

Det rena nationalhatet förekommer väl icke annat än i abnorma fall, då nationer ligga i fejd eller ha något ouppgjort tvisteämne. Det torde kunna sägas att av allt hat finns intet som är fulare och svartare än nationalhatet. När prof. Kjellén anser kriget göra nytta genom att ersätta hatet mellan samhällsklasserna med hatet mellan nationerna så visar detta en upprörande brist på etisk värderingsförmåga. Klasshatet är dock ofta endast avigsidan av ett berättigat missnöje med bestående orättvisor. Nationalhatet har däremot intet försonande drag. Hela dess väsen är barbari, mörker, djävulskhet. Skulle också dess orsak ligga i tillfogade orättvisor, så riktar det sig i alla fall åt oskyldigt håll, ty folken själva ha föga andel i de ogärningar som regenter och diplomater bedriva.

Mänskligheten når ej fram till någon aktningssvärd kultur förrän patriotismen blivit så renad och beskuren att den ej kan växa ut till nationalövermod och nationalhat. Detta kan ske, det är ingen utopi, men det förutsätter ett intensivt och långvarigt *folkuppfostringsarbete*. Det är djupt liggande, barbariska drifter, som måste tyglas. Hur lätt detta barbararv slår ut i blom minnas vi från de storpatriotiska utsvävningarna 1905, och vi bevittna det nu i samtliga krigförande stater. Men liksom den enskilda kan fostras till självbehärskning och insikt om sin egen begränsning, så kan också ett folk. Denna art av folkuppfostran har knappast börjat än, men vi få inte dröja längre.

*

Detta folkuppfostringsarbete måste, samtidigt som det ger upphov till en patriotismens självbe-

sinning, ha till ögonsikte att utrota den åskådning som i kriget ser något naturligt och outrotligt. »Livets väsen är strid, framstegets medel är den skoningslösa kampen för tillvaron, nationerna äro levande väsen som icke kunna undandra sig denna kamp» — så ungefär formuleras denna åskådning. Den hämtar sina argumenter från Darwins lära om *det naturliga urvalet*, som åstadkommes genom allas kamp emot alla och den svagares och mindre livsdugliges undergång. Det ligger något lockande i att använda denna i naturen väl konstaterade lag på det mänskliga livet, och detta har också ett visst berättigande när det gäller primitivare stadier i den mänskliga utvecklingen. Men denna åskådning förbiser alldeles, att genom människans förnuft, vilja och skaparkraft en helt ny faktor inkommit i utvecklingsförloppet. Vi befinna oss i själva verket icke längre på samma plan som den övriga organiska världen, växter och djur, vi ha stigit upp till ett överorganiskt plan, där vi själva kunna i viss mån ta vårt ödes tömmar i egna händer. Vi utsätta oss icke numera för den form av inbördes kamp som förekommer i naturen. Vi låta icke i det naturliga urvalets namn våra barn utsättas för den grymma och maktlösa tävlan, som blir de uppväxande djurungarnas lott, vi ta vård om de sjuka, som eljes skulle dö, vi bereda skydd för de svaga, som eljes skulle duka under i kampen. Vi ha med andra ord funnit att över den naturliga tävlingens lagar står en makt som vi kalla humaniteten och vars förverkligande är kulturutvecklingens största mål. Till och med på det ekonomiska området ha vi funnit att den oreglerade, »naturliga» kampen icke längre är i verklig mening naturlig för oss, utan att organisation och samarbete där böra avlösa kampen för tillvaron. Endast på ett område äro vi fortfarande hemfallna

åt den fullkomligt fria, råa, djuriska kampen: i fråga om de internationella tvisterna. Där äro vi lika värlöst utsatta för den fysiska maktens utslag, som djuren i sin kamp för tillvaron. Detta innebär, att vi i djupare mening icke äro människor på detta område.

Dock saknas icke de, som i kriget se något mänskligt och stort, en akt av kraftspänning och livsstegring. Det skapar hjältemod och offervillighet, säger man. Sannt nog. Men dessa dygder framkallas också av Titanic-olyckor och koleraepidemier — och ändå dristar sig mänskligheten arbeta på att undvika sjöolyckor och farsoter, väl vetande, att hjältemodet är bättre betjänt med högre och mera positiva uppgifter. Och soldatens tysta offervilja behöva vi alla äga i det dagliga arbetet, som sakta lägger sten på sten i den mänskliga kulturens tempel. — Kriget skapar inre enighet, säger man från annat håll, bryter ned partigränserna, samlar hela folksjälén i en enda stor känsla, ersätter klass- och partihatet med hatet mot fienden. Är då detta något så värdefullt och kulturstegrande? Att för en kort tid bli offer för den starkaste mass-suggestion, som visserligen skapar nationell enighet för ett ögonblick, men som icke bidrar det ringaste att avlägsna de reella orsakerna till klass- och partiskillnaderna, är det en så stor nådegåva för ett land? Den nationella enighet, som kriget skapar, kan ha värde endast för den, som anser att fraser och tillfälligt uppjagade stämningar äro det väsentliga i ett folks enhet. Den däremot, som förstår, att enighet inom ett folk endast skapas genom att undanröja splittringens orsaker, genom att åvägabringa välstånd och kultur för hela folket, lika möjligheter och lika rätt för alla, han aktar icke den av kriget framtröllade nationella enhetskänslan många ören värd.

Nej, krigets gåvor till mänskligheten äro försvinnande gent emot de offer det kräver. Om dessa offer läsa vi dagligen i våra tidningar: hela länder brända och skövlade, hundratusentals familjer försänkta i sorg eller djupaste nöd, oerhörda materiella värden förstörda och ännu större andliga rikedomar omintetgjorda; tusentals snillen bortryckta innan de hunnit utföra sin kulturgärning, och hela det uppväxande släktet i tidiga år smutsat till sina själar av hat och barbari. Dessa offer äro så oerhörda, att mot dem även ett segrande lands krigsbyte, maktutvidgning och tillkämpad »plats i solen» väger fjäderlätt.

Förkunnarne av krigets nödvändighet hänvisa oss ofta till människans natur: vi människobarn äro skröpliga, egoistiska varelser, som alltid komma att leva i strid med varann. Så länge två människor kunna komma i gräl kan kriget ej avskaffas, heter det från den beskäftiga borgaren, och en av krigskulturens storordigaste försvarare, docenten Böök, hänvisar till det politiska livets strider och spörjer: »Talas det inte om parlamentariska segrar och nederlag, jublar man inte över valkampanjernas vapenlycka?» (Sv. Dagbl. 1 nov.) Förstår man då icke att kulturframsteget ligger i att människor, om de också ständigt måste tvista och strida, dock lära sig att utkämpa sina strider på ett annat sätt? Det måtte finnas mycken moralisk nihilism bakom de högmoraliska orden, då man kan jämföra striden kring en valurna med striden på ett slagfält! Om riksdagens partier kämpade mot varann med dolkar och revolverar, då funnes något förnuft i liknelsen.

Problemet om alla mänskliga stridsämnen avskaffande är naturligtvis olösligt, men detta är icke alls detsamma som problemet om krig och fred. Detta senare problem lyder helt enkelt:

skola de internationella tvisterna lösas genom den slagsmålsmetod, som i släktets första dager tillämpades på alla mellanhavanden, eller skola vi arbeta oss fram till *alla* mänskliga tvistefrågors avgörande på fredlig väg?

En av det nuvarande krigets ohyggligaste följder kommer att bli, att nationalkänslan hos många drives upp därhän, att den egna nationen betraktas som ett självändamål högre än allt annat på jorden. Gent emot denna blinda tro på den egna nationen, såsom utgörande tillvarons högsta värde, måste vi sätta en annan åskådning, som i nationerna ser tillfälliga verktyg för människornas utveckling mot högre kultur — och kulturen, livsutvecklingen blir således ett värde oändligt större än nationens s. k. livsintressen. Vi måste betrakta det som intellektuell vidskepelse och moralisk försumpning, när man säger, att summan av allt gott och stort som vi vilja tjäna, innefattas i fosterlandet. Vi måste lära oss se ett högre mål för våra strävanden, än den egna nationens välgång. Vi måste känna huru vi i våra bästa handlingar och våra skönaste drömmar äro tjänare åt en makt, som är oändligt högre än fäderneslandet — kalla den mänskligheten, släktet, kulturen, livet, Gud.

De, som halft triumferande påpeka att kriget har visat huru alla Europas folk »leva och ha sin varelse i känslor, i tankar och i handlingar, som alla äro märkta med den nationella begränsningens stämpel», (Böök i Sv. Dagbl.) må för ögonblicket ha rätt. Nationalismen har visat sig vara ohyggligt mycket starkare än internationalismen. Men detta faktum bör väl just vara oss en eggelse att göra allt vi kunna för att framskapa sådana känslor, tankar och handlingar, som kunna utplåna den nationella begränsningens stämpel. Det är intet hopplöst arbete. Internationalismen är i sin mo-

därna form icke många tiotal år gammal, och att begära, att den redan nu skulle mäktat tygla de mångtusenåriga nationella instinkterna är icke rimligt. Och dock visa de krigförande staternas ivriga försök att framställa sin kamp såsom stäende i rättens och kulturens tjänst, att det internationella rätts- och kulturmedvetandet redan hunnit slå starka rötter i sinnena. Låt oss förstärka dessa rötter, låt oss över nationalkänslan sätta *vörndaden för släktet* och omvandla denna vörndnad till ett idogt arbete i människokärlekens och de släktförädlade makternas tjänst. Man må gärna häna denna känsla för mänskligheten såsom något abstrakt och överkligt, den är dock icke mera överklig än att den redan nu hunnit sätta de skönaste frukter i verkligheten. Många av de stoltaste och mest uppoffrande människoverk i nyare tid — låt oss bara nämna Röda korset, den kristna missionen, Frälsningsarmén, arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen — äro framskapade av den »abstrakta», internationella känslan för släktet. Ännu någon tids andligt utvecklingsarbete, och det skall bli lika naturligt för människorna att tjäna mänskligheten, som det nu är att tjäna fosterlandet.

Den som i nationerna endast ser medel för mänsklighetens kulturarbete, motser utan oro den dag, då våra nuvarande europeiska stater icke längre finnas till såsom självständiga enheter, utan ha uppgått i ett större statsförbund. Detta är en fullkomligt naturlig utveckling. De hundratals småstaterna i medeltidens Mellaneuropa, de många fordom självständiga landskapen i Sverge ha försvunnit ur världen, och dock voro de lika goda nationer som de nuvarande. Nationernas sammanväxning är en organisk och gagnelig process, och i den mån det nuvarande kriget kan påskynda en sådan process, har ur jätteolyckan ett lyckobrin-

gande framsteg spirat upp. Att drömma om »Europas förenta stater», kan väl synas djärvt, men är dock knappast mindre vågat än den allvarliga tänkarfursten Kants stolta utopi om »republiken jorden».

Inför dessa dagars Europa, där de nationella särintressena kastat folken in i dödskvarken, blir vår blick lätt skymd av tårar och förtvivlan, men vissheten om livets eviga utveckling inger oss det hopp, som Tavaststjerna en gång tolkade i orden:

*»Där komma tider, då vår split är all,
då nationaliteters kamp och fall
ej mer som världshistoria rör mig,
då samarbetets stora frälsarkall
en värld i spillror nyförena skall!
Det är den enda tro, som lyckliggör mig.»*

*

Att skapa en renad, sund patriotism och en internationellt vidgad känsla för släkte och mänsklighet, är dock endast ena sidan av vår uppgift. Det är ett lika viktigt och nödvändigt arbete att undan-skaffa de ekonomiska och politiska krigsorsakerna. Till stor del ligger detta arbete utanför den svenska ungdomens räckvidd, men åtskilligt ligger dock inom vår förmåga.

Man har klandrat den socialistiska arbetarrörelsen för att den icke förmådde häjda krigsbrottet. I detta klander ligger fördold en tro på *socialismen* såsom fredsuppehållande makt. Men då alla de europeiska staterna äro utpräglad kapitalistiska och socialisternas samhällsprogram ingentades realiserats, så var det ju rent absurt att vänta att socialismen skulle mäktas bevara freden. Men väl kunna vi vänta oss att när de stora socialistiska önskemålen om en mera rationell samhälls-

hushållning, där stat och kommun alltmer ingå som företagare, efter hand bli realiserade, detta skall bli en mäktig fredsbevarande faktor. Ty det är ju tydligt, att vad som driver nationerna mot varann, är starka privatekonomiska inträssen, som kräva ökat kolonialområde, gynnsamma handelsvillkor hos den fientliga nationen o. s. v. I den mån som de kapitalistiska företagen ge vika för statliga, kommunala och kooperativa företag och den ekonomiska hushållningen samtidigt blir alltmer internationell, kommer helt visst det nuvarande orostillståndet att till stor del försvinna. Något universalmedel är det naturligtvis ej, ty nationella särinträssen kunna ju även tänkas uppstå i ett socialistiskt Europa, utan dessa strävanden måste förenas med ett oupphörligt arbete på den mellanfolkliga rättens utveckling, nationernas sammanfogande och den internationella känslans stärkande.

Hur de ekonomiska inträssena emellertid kunna värka som blåstrar på krigslågan ser man t. ex. av det förhållandet att i Tyskland många firmor fått en lysande extraförtjänst genom leveranser till armén. En svensk, liberal tidning, som påpekade detta, tillfogade med rätta, att det varit lyckligare om staten själv levererat all utrustning.

En kanske ännu viktigare fredsfaktor än socialismen skulle utan tvivel en i Europas alla stater genomförd *demokrati* vara. Det är icke folket i någon av de krigförande staterna som ha velat det nu pågående kriget. Det är regeringen och diplomaterna som, understödda av starka ekonomiska inträssen, framkallat det. Det mest upprörande vid alla krigsutbrott är att folken själva aldrig tillfrågas om sin ståndpunkt och följaktligen icke kunna göra något åt saken förrän olyckan är över dem. Det finns i den civiliserade världen

ingen institution som står mera i strid med folkväldets och folkfrihetens enklaste grundsatser än den diplomati, som i djupaste mörker ingår allianser och anstiftar fiendskap och icke framlägger några dokument förrän efteråt, när ingenting kan ändras. Det diplomatiska hemlighetsmakeriet måste i fredens och demokratins namn utrotas.

Hur litet folkens egen vilja betyder vid diplomaternas spel om makt och riken visas ju allra ohyggligast när ett stycke land — såsom Elsass eller Sönderjylland — ryckas loss från en nation och infogas i en annan utan att detta lands invånare själva få ett ord med i laget. Dock borde väl den elementäraste aktning för människolivet föreskriva såsom en orubblig lag att befolkningen själv skall bestämma till vilken stat den skall höra.

Demokratins framsteg betyder fredstankens framsteg. Därför tillkommer det varje fredsvän att i sitt land arbeta på genomförande av ett i allo demokratiskt styrelsesätt. Alla rösträttsstreck, alla graderade skalor, all byråkrati och diplomatmakt, allt penningvälde äro demokratins motsatser och därmed också fredstankens stötstenar. Den svenske medborgaren som använder sitt politiska inflytande till att stödja de demokratiska och socialistiska reformsträvandena är därigenom också en fredsarbetare.

*

Det är med fredstankens förvärligande som med varje annan mänsklig kulturtriumf: *vad stort sker, det sker tyst*. När den svenska godtemplarungdomen nu söker göra vad den kan för att bringa fredens sak ett stycke framåt, så är det precis vad som är allas plikt: att göra vad de

kunna. Det är de små och obeaktade, men ständigt upprepade handlingarna, som skola ge mänskligheten en ny vilja, fredens och samarbetets i stället för krigets och splittringens vilja.

Visserligen göra alla människor anspråk på att vara fredsvänner. »Visst är krig en olycka», säga de, »men den kan tyvärr ej avskaffas», skynda de att tillfoga, och därmed ha de lugnat sina samveten. Så länge folk endast nöjer sig med ett dylikt kallt konstaterande av att olyckan är obotlig så gör fredstanken naturligtvis intet intåg i människornas hjärtan. Nej, vi måste skapa fram den *fredsvilja*, som icke stannar lugn inför krigets barbari, utan som omsätter sig i lågande gärning.

Fredens verk skall skapas av de många. Mödrarna skola skapa det, då de fostra sina barn och i de unga sinnena ingjuta livsvördnadens religion och håg till fredliga hjältedåd. Arbetarna skola skapa det då de foga sina organisationer allt fastare samman i det internationella broderskapets tecken. Ungdomen skall skapa det, då den i sitt bildningsarbete söker tillägna sig det yppersta av de olika ländernas kultur.

Ingen gärning i fredens tjänst är så ringa att den icke kan ha betydelsefulla följder. Allt som kan göras för att knyta folken närmare samman är stort och lofvärt, och vi ha tusen sådana gärningar som vänta på att utföras. Den svensk-norska ungdomens gränsmöten ha varit sådana fredens handlingar, likaså det kärleksfulla mottagandet av de landsflyktiga ryssarna. Studiet av det internationella hjälpspråket Ido har också sin betydelse — kanske skall detta språk i framtiden mäktigt bidra till att låta de olika folken förstå och uppskatta varandra.

Nutidens ungdom står i valet mellan de två livsmakter som Rydberg har symboliserat i gestalterna *Ahasverus* och *Prometeus*. Ahasverus, det är den gamle juden, som har vandrat så länge omkring på jorden att han blivit skeptisk emot allt som göres för att förändra denna världen. Han finner att styrkan råder överallt, att makten segrar inte bara på slagfältet utan även i den strid om sol och näring som de oskyldiga blommorna föra med varann. Striden och konkurrensen och den starkares seger är jordelivets evigt bestående grundlag, och därför ropar han hånande till idealisterna:

»Guds vilja visar sig i det som är,
er vilja blott i det som borde vara.»

Och han ger den fängslade Prometeus följande råd:

»Stig upp, beskratta Indiens Gautama,
Brittaniens Owen, Galliens S:t Simon,
som ville själviskhetens lag förlama
och rubba universums stolta gång.»

Vem känner icke i denna gestalt igen de nutida krigsförsvarens, från den tyska general Bernhardi till svenskarna Kjellén och Böök? Vördnaden för den »naturlag» som de tro sig finna i nationernas tävlan och krig, hånet mot de utopister som velat förlama själviskhetens lag, föraktet för all ideell strävan som icke omedelbart lämnar påtagliga resultat, detta ha våra maktfilosofer gemensamt med den evige juden i Rydbergs dikt.

Prometeus däremot, det är den revolterande titanen, maktlös och fängslad visserligen, men lovsjungande den nya gud som han vunnit: Kärlekens och godhetens gud. Han ser visserligen också, att denna världen ännu är i den grymma maktens våld:

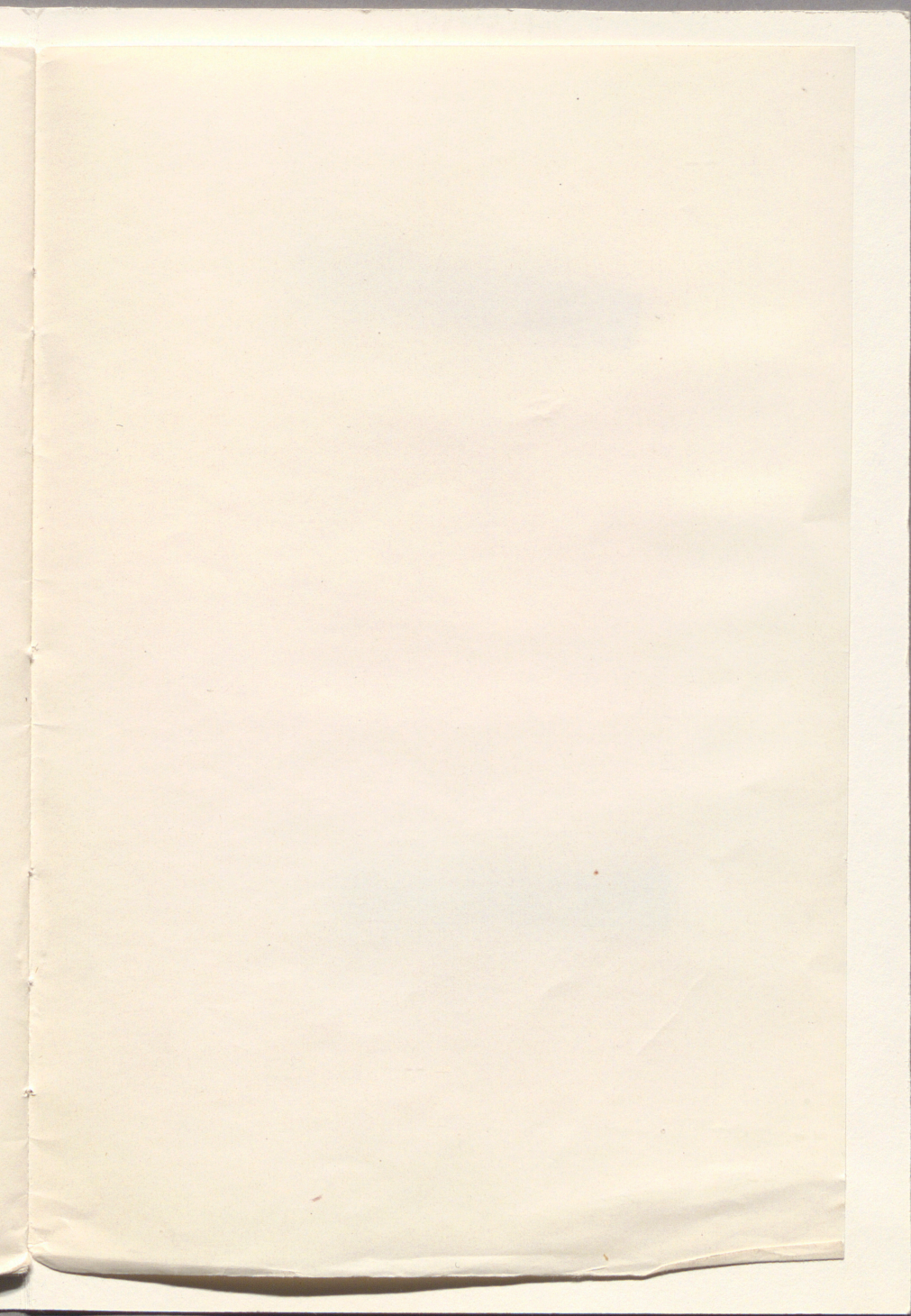
»Blod sköljer jorden i en häjdlös fors,
och det är du, mitt hjärtas gud, som blöder,
och världens öster, väster, norr och söder,
de äro armarna utav ditt kors.»

utbrister han. Men han dyrkar trots allt sitt hjärtas gud, han väntar att få vara med och »rubba universums stolta gång», omskapa jorden och störta makten, och han hoppas att det snart skall dagas i världen.

Skall vår ungdom välja Ahasverus eller Prometheus? Skall den välja att böja sig i stoftet för »de rådande förhållandena», »de hårda fakta» och med en axelryckning förklara, att »världen är nu en gång sådan?» Eller skall den förstå, att människans adelskap består i att vilja nydana världen och ge plats för de ideal som vårt hjärta förkunnar? I svaret på denna fråga ligger fredssakens framtid innesluten.

Ju flera Prometheusandar vi få bland vår ungdom, ju fler unga män och kvinnor, som känna sig kallade att föra den heliga striden för rättens och människokärlekens förverkligande i denna världen, dess förr skall julens oförgångliga budskap om frid på jorden bli verklighet.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Second paragraph of faint, illegible text.

Third paragraph of faint, illegible text.

Fourth paragraph of faint, illegible text.

